

GİRİŞ

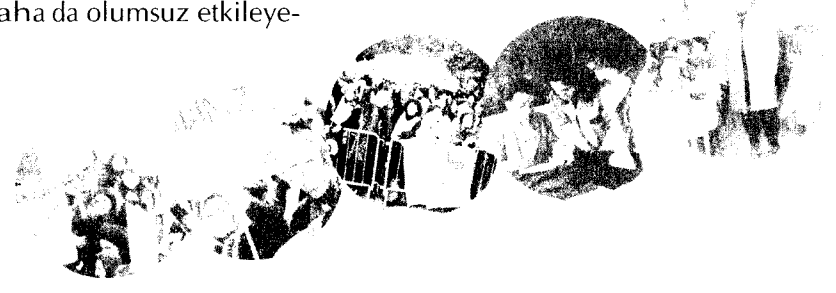
Küreselleşme süreci tüm dünyayı her alanda etkisi altına alırken, özellikle çalışma yaşamını ve çalışanları derinden etkilemiştir. Bu süreçte dünyadaki Kuzey-Güney uçurumu hızla derinleşirken, ulusal düzlemlerde de toplumsal sınıflar arasındaki eşitsizlikler sürekli çalışanlar aleyhine artmaktadır. Neo liberal politikaların bir sonucu olarak dünyadaki iş piyasaları birbirine bağlı olarak işlemektedir. Dolayısıyla tek bir ülkenin iş yasalarından bahsedilemez. Mobil ve esnek iş yasaları ön plana çıkarılmaktadır. İstihdam politikalarında esneklik, üretimin ve emeğin esnekleştirilmesine dayanan bu sistem; maliyetlerin düşürülmesi için istihdam edilen işgücünün azaltılmasını, örgütsüzleştirilmesini, geçici nitelikteki işgücünün daha çok kullanılmasını, rekabeti kolaylaştıracak stratejiler olarak benimsiyor.

Benimsenen yeni mali ve idari stratejiler doğrultusunda çok uluslu şirketler daha ucuz ve daha esnek emek kaynakları arayışına yöneldiler. Üretim süreçlerinde ortaya çıkan parçalanmalar nedeniyle Çok Uluslu Şirketler üretim birimlerini genellikle emeğin bol ve ucuz olduğu ülkelere kaydirdılar. Üretimlerinin emek- yoğun bölümlerini az gelişmiş ülkelere-Uzakdoğu ülkeleri, Türkiye gibi- kaydırarak ya da aynı ülke içinde eve iş verme yoluyla örgütsüz, dağınık ve marjinal emekten yararlanma yoluna gittiler.¹

Kadınların yeni üretim düzenine kolaylıkla uyum sağlaması, doğal olarak kadın işgücünü öne çıkarıyor. Sermayenin kadın emeğinin bol, ucuz ve örgütsüz coğrafyalara doğru akması da bunun bir göstergesidir. 1980'lerden sonra dünyada kadın emeğinin ekonomiye entegrasyonu arttı. Bu durum "işgücünün feminizasyonu" olarak adlandırılmaktadır. OECD ülkelerinde 1980 sonrası kadın istihdamı her yıl düzenli olarak artış göstererek günümüzde % 25'ler düzeyine ulaşmıştır.

Dünyadaki ekonomik ve siyasal gelişmelerin doğrudan etkisi altında olan Türkiye'de de 1980'li yıllardan itibaren ciddi bir dönüşüm yaşanıyor. Sermayenin küreselleşmesi sürecinin getirdiği yapısal dönüşümler, üretim süreçlerinde ciddi değişimler yaratırken; emekçilerin kazanılmış haklarını budamaya ve emek örgütlerini olumsuz yönde etkilemeye devam ediyor. Kitlelere sunulan alternatifsizlik ve çaresizlik modeli, yoğun bir ideolojik ve politik kampanyayla birlikte sürdürülüyor.

Kamuda "reform" adı altında hedeflenen değişiklikler ve personel rejimi "reformu" hazırlıkları, hiç kuşkusuz kamu çalışanı kadınların yaşam ve çalışma koşullarını daha da olumsuz etkileye-

cek. Başta eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik olmak üzere kamu hizmetleri şirketlerin kar alanı haline getirilmek isteniyor.

Küresel sermaye çizgisinin sosyal ve kültürel yaşama müdahalesi, en çok da kadına müdahaledir. Özgürlük diye lanse edilen kültür, kadın bedeni üzerinden gelişen yozlaşma ile hızla yaygınlaşmaktadır. Bu süreçte ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal etmenler temel belirleyicilerdir elbette. Biri diğerinden bağımsız değildir. Kamusal ve sosyal hizmetlerin nicel ve nitel olarak kısıtlanması sonucunda, gelirler düşmüş, bunun sonucunda işsizlik ve toplumsal şiddet artmıştır.

Sosyal devletin küçülmesine ve gelir dağılımındaki eşitsizliğin derinleşmesine yol açan düzenlemeler, dünyanın her yerinde olduğu gibi ülkemizde de en çok kadınları ve çalışma yaşamında yer alan çocukları etkilemiş; yoksulluğun şiddeti yakıcı bir hal almıştır. Yoksulluktaki artış, yoksul kadın kitlesini hızla genişletmektedir. Yoksul kadınlar daha ağır ayrımcılıklarla karşılaşma riski taşımaktadır. Kayıtdışı, yasadışı işlere zorlanmakta, eğitim hakkını kullanamamaktadırlar.

Kadına yönelik şiddet olgusu, ataerkilliğin tarihsel kuruluşundan günümüze kadar uzanan ve daima diğer sömürü, tahakküm ve şiddet mekanizmalarıyla iç içe geçerek kendini yeniden üretmeye devam etmektedir. Bugün dünyanın her yanında farklı sınıf, statü, etnik, milli, dini vb. gruplardan her yaşta kadını çeşitli biçimlerde etkilemeye devam etmekte ve yasal olarak en az tanımlanan insan hakları sorunudur. Özellikle savaş ve militarizm ortamlarında, yoksullaşma, zorunlu göç ve ekolojik tahribatlar sonucunda daha da yoğunlaşmış, kadın ticareti ve savaşlarda toplu tecavüzler gibi biçimlerle öne çıkmıştır.

Güçlü bir erkek egemen toplumsal yapıya sahip olan ülkemizde de 'geleneksel' şiddet biçimlerinin yanı sıra, kadına yönelik şiddet son zamanlarda bazı yeni biçimler olarak güçlenmektedir. Yoksullaşma, siyasi ve dinsel gericilik, çatışma ve militarizm ortamında kadına yönelik her türlü ayrımcılığın yanı sıra fuhuş, aile içi şiddet ve siyasal şiddet gibi konularda yoğunlaşmalar yaşanmaktadır. Öte yandan ceza yasalarının yetersiz kaldığı ve hızlı bir toplumsal çözülmenin yaşandığı günümüzde hala namus cinayetleri yaygın olarak yaşanmaya devam etmektedir. Buna rağmen bu konuda hala anlamlı bir ilerleme sağlanamamaktadır.

Kadınlar, bir yandan emekçi kimlikleriyle diğer yandan cinsiyetçi işbölümünün yarattığı sonuçlarla eziliyorlar. Toplumsal hayatın değişik alanlarında, siyasette, sendikal hayatta, kültürde, sanatta, sosyal faaliyetlerde yer almada zorlanıyor. Demokratik siyaset ve tartışma kültürünün eksikliği, kadınların siyasal ve yönetsel süreçlerden dışlanmasına neden olmaktadır. Toplumsal yaşam deneyimleri, geleneksel ev sorumlulukları, anne ve eş rolleriyle sınırlı olan kadınlar, iki ayrı dünyanın değer ve davranış biçimleri arasında bocalamaktadırlar. Bu durum kadınların çalışma yaşamına katılmasının önünde engel oluştururken, bir yandan da işgücü piyasası içerisindeki konumunun da belirleyicisi olmaktadır. İş ve mesleklerin "kadın işleri" ve "erkek işleri" olarak ayrışıp toplumsal kabul görmesinden dolayı,

kadınları geleneksel kadın mesleklerinde yoğunlaştırmaktadır. Bu durum kadınları, daha düşük statülü ve ücretli işlerde çalışmak zorunda bırakmaktadır. Sektörler, meslekler ve hiyerarşik yapılanmada dengesiz bir yığılma yaşanmaktadır. Dünya Ekonomik Forumu, Toplumsal Cinsiyet uçurumu Raporuna göre; Türkiye incelemeye alınan 58ülke arasında toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda 57. sırada yer aldı.

Türkiye eğitimin bir insan hakkı olduğunu CEDAW ve Pekin Deklarasyonu gibi anlaşmaları imzalayarak kabul etmiştir. Ve 2015 yılına kadar tüm eğitimde cinsiyet eşitliğini sağlamayı taahhüt etmiştir. UNİSEF destekli başlatılan "Haydi Kızlar Okula Kampanyası" çerçevesinde 170 bin kız çocuğu okula kavuşturulmuş olmakla birlikte, eğitimin sorunlarına temel çözüm üretilemediği sürece dış zorlamalar ve lokal çözümlerle bir yere varılması mümkün görülmemektedir.

Kadınların eğitim düzeyi arttıkça, işgücüne katılım olanakları artmaktadır. Ancak, halen eğitimin her kademesinde kadınlar aleyhine bir eşitsizlik söz konusudur. Bu gün dünyada 115 milyon, Türkiye'de 700 bin kız çocuğu okula gidememektedir. Eğitimde yaşanan cinsiyet eşitsizliğinin temelinde sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik sorunlar yatmaktadır. Bununla birlikte her siyasal iktidarın, kendi ideolojik anlayışı doğrultusunda cinsiyetçi, ırkçı, sınıf karşıtı öğelerle şekillendirdiği eğitim sisteminde, tutarlı politikalar geliştirilememekte ve bundan da en çok kız çocukları etkilenmektedir. Türkiye'de okur-yazar olmayan nüfusun %66'sını kadınlar oluşturmaktadır. Özellikle eğitimin paralı hale gelmesi, kız çocukları için bilgiye ve mesleğe ulaşmayı lüks hale getirmektedir. Kadınları eş ve anne olmak ile meslek sahibi olmak arasında seçim yapmaya zorlamaktadır.

Eşit, özgür ve demokratik bir toplum yaratmak, cinsiyet eşitsizliğine yönelik özgün bir mücadele yöntemi geliştirmeyi zorunlu kılmaktadır. Bin yıllardır toplum ve dolayısıyla kadın tarafından doğal ve değişmez olarak algılanan "cinsiyet eşitsizliği olgusunun" görünür kılınması için öncelikle bir bilinçlenme ve aydınlanma sürecinin başlatılması gerekmektedir. Bu kültürü yıkabilmek çok boyutlu bir mücadele gerektirir elbette.

Toplumun şiddetten arındırılması, toplumsal barışın sağlanması için her tür ayrımcılığın önlenmesi, toplumsal sorunlara yönelik demokratik çözümü esas alan politikaların geliştirilmesi gerekmektedir.

Hükümetin öncelikle çalışma hayatı ile ilgili yasalar konusunda;

- **Uluslararası normlara uyması ve cinsiyetçi işbölümüne hizmet eden yasal düzenlemeleri kaldırması,**
- **Kadının ev içi üretiminin görünür kılınması,**
- **Yeni emek kullanımına ilişkin koruyucu yasalar çıkarması,**
- **Kayıt dışı sektörlerde düzenli çalışma yaşamı dışına itilen**

kadınların sosyal güvenceye kavuşturulması,

- Emeginin ikincil ve geçici emek olarak görülmesini engelleyecek yasal değişiklikler yapması ve politikalar geliştirmesi kaçınılmazdır.

Devleti bu konuda harekete geçirebilmek için özellikle sendikalara, kadın örgütlerine ciddi görevler düşüyor. Bu bağlamda elbetteki sendikaların da kendi politikalarını yeniden gözden geçirmesi gerekmektedir.